

Volume: 76 / 2026

Economy and Innovation

ISSN: 2545-0573

For more information contact: editor@gospodarkainnowacje.pl

ТАДБИРКОРЛИК ИНФРАТУЗИЛМАСИНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА ХОРИЖИЙ ТАЖРИБАЛАРНИ ЎЗБЕКИСТОНГА ТАДБИҒИ

Собиров Шокир Зокирович

Анор банк Хоразм вилоят

филиали бошқарувчиси

ARTICLE INFO

Keywords: тадбиркорлик, кичик тадбиркорлик, ўрта тадбиркорлик, йирик тадбиркорлик, инфратузилма, хорижий тажриба.

Abstract.

Ушбу мақолада Ўзбекистон Республикасида ва ривожланган хорижий давлатларда тадбиркорликни ривожлантириш ва инфратузилмани яхшилашга қаратилган илғор хорижий тажрибалар, жумладан, тадбиркорликни ривожланиши учун яратилаётган шарт-шароитлар, тадбиркорлик субъектларини тоифаларга ажратиш мезонлари, қабул қилинган норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар ва тадбиркорлик субъектларига берилган имтиёз ва эришилаётган ютуқлар қараб чиқилган.

<http://www.gospodarkainnowacje.pl/> © 2026 LWAB.

Кириш.

Сўнгги йилларда Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев ташаббуслари билан амалга оширилаётган ислохотлар, айниқса тадбиркорлик ривожига қаратилаётган эътибор ҳаётнинг барча жабҳаларида янгиланиш ва туб ўзгаришларга олиб келмоқда.

Булар Ўзбекистон тараққиётининг бугунги янги босқичида мамлакатимиз ва халқимизнинг дунёдаги энг ривожланган давлатлар қаторига кўтарилишга хизмат қиладиган улкан ўзгаришларга сабаб бўлади.

Мамлакатимизда тадбиркорликка яратилган шароитлар туфайли ҳудудларда кичик ишлаб чиқаришлар кўпаймоқда. Одамлар иш билан таъминланиб, бозорбоп маҳсулотлар тайёрланмоқда. Бугунги кунда амалга оширилаётган ишлар кўламида микромолиявий хизматлар оммабоплигини ошириш, аҳолининг кенг қатламлари тадбиркорлик ташаббусларини қўллаб-қувватлаш, ҳудудларда микромолиявий хизматлардан фойдаланиш кўламини кенгайтириш, микромолия ташкилотлари учун қўшимча молиявий ресурслар, шу жумладан депозит жалб қилиш имкониятини яратиш, микромолия ташкилотлари ва тижорат банклари ўртасидаги «занжир»ни мустаҳкамлаш масалаларига алоҳида эътиборни қаратилмоқда. Ҳозирги даврда қўйилган масалалар кўламида мутасаддиларга тадбиркорлар билан манзилли ишлаш ҳисобига йил якунигача 670 минг аҳоли бандлигини таъминлаш, тадбиркорлар ва бизнес билан шуғулланиш истагидаги аҳоли билан манзилли ишлаш тизими асосида туман ҳокимлари тадбиркорлар билан, банklar эса миқозлари билан мунтазам учрашиб, уларга бизнесини кенгайтиришга кўмаклашиш долзарб масаладир. Бежиз эмас, Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев томонидан *“Тадбиркорлик ривожини янада юксак босқичга кўтариш – устувор вазифамиздир!”*[1] деб таъкидлаб ўтилган.

Бу борада Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2023 йил 10 февралдаги “Тадбиркорлик субъектларини тоифаларга ажратиш мезонлари ҳамда солиқ сиёсати ва солиқ маъмуриятчилигини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ-21-сон Фармонида асосан: *Кичик тадбиркорлик субъектлари*: [2]

- якка тартибдаги тадбиркорлар
- микрофирмалар
- кичик корхоналар

Ўрта тадбиркорлик субъектлари

- жами даромади календарь йил давомида 10 млрд сўмдан 100 млрд сўмгача бўлган тадбиркорлик субъектлари

Йирик тадбиркорлик субъектлари

- жами даромади календарь йил давомида 100 млрд сўм ва ундан юқори бўлган тадбиркорлик субъектлари белгилаб берилган.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2024 йилнинг 28 октябридаги «Маҳаллий ишлаб чиқарилган товарларни аниқлаш тартиби тўғрисидаги низомни тасдиқлаш ҳақида»ги 712-сон қарорига мувофиқ саноат маҳсулотларини ишлаб чиқаришда кооперация алоқаларини мустаҳкамлаш, маҳаллий ишлаб чиқарилган маҳсулотларни аниқлаш ҳамда улар бўйича ахборот олиш тартибини такомиллаштириш орқали давлат харидларида маҳаллий ишлаб чиқарувчилар иштирокини янада кенгайтириш масаласи кўриб чиқилди. Ўзбекистон Республикасида товарларнинг маҳаллий корхоналар томонидан ишлаб чиқарилганлигини аниқлаш бўйича экспертиза ўтказиш тартиби белгиланди. Қарорнинг 2-иловасига мувофиқ электрон кооперация портали ҳамда давлат харидлари электрон тизимлари операторларининг «Миллий дўкон» саҳифаларида маҳаллий ишлаб чиқарилган товар тўғрисидаги сертификат асосида маҳсулотларни жойлаштириш ва савдоларда фақат ушбу сертификатга эга тадбиркорлик субъектларининг иштирок этилишининг бошланиш муддатлари белгиланди[3].

Худудларда тадбиркорликни ривожлантириш ва инфратузилмани яхшилашга қаратилган илғор хорижий тажрибалар, маҳаллий саноатни ривожлантириш, аҳоли хонадонларида кичик ишлаб чиқаришларни ташкил этиш бўйича Хитой тажрибаси ниҳоятда катта аҳамият касб этиб, бу тажрибаларни ўрганиш жуда зарур ҳисобланади.

Хитой тажрибасига асосан маҳаллий давлат органлари томонидан қўйидаги рағбатлантириш тизим ва механизмларини амалга ошириш назарда тутилган:

- Саноатлаштиришнинг янги турини жадал суръатда ривожлантириш
- Илғор ишлаб чиқариш корхоналари кластерларини ривожлантириш ва мустаҳкамлаш
- Ишлаб чиқариш саноатининг юқори технологияли интеллект ва экологик тозалик даражасини оширишга кўмаклашиш
- Корхоналарнинг ишлаб чиқариш модел ва ташкилий шакллари ўзгартиришни жадаллаштириш[4]
- Рақобатбардош тармоқларнинг етакчи мавқеини мустаҳкамлашга қаратилган тизим ва механизмларни такомиллаштириш
- Энг муҳим ишлаб чиқариш фондларининг фаолият юритиш механизмларини мониторинг қилиш
- Инвестиция йўналишларининг давлат стратегик эҳтиёжларига қатъий мувофиқлигини таъминлаш.
- Ишлаб чиқариш саноатига инвестицияларнинг оқилона улушини таъминлайдиган тизимни шакллантириш
- Ишлаб чиқариш саноатининг умумий харажатлари ва солиқ юкини оқилона камайтириш назарда тутилган.
- Рақамли иқтисодиётни ривожлантиришга кўмаклашувчи тизим ва механизмларни шакллантириш жараёнини жадаллаштириш, рақамли ресурсларни саноатлаштириш ва саноатни рақамлаштиришни рағбатлантирувчи сиёсий йўриқномалар тизимини такомиллаштириш

Kielce: *Laboratorium Wiedzy Artur Borcuch*

– Платформа иктисодиётининг инновацион ривожланишини рағбатлантириш, уни доимий назорат қилиш тизимини такомиллаштириш. Давлат маълумотлар инфратузилмасини яратиш ва фойдаланишга топшириш, маълумотлар алмашувини ривожлантириш.

Ривожланган хорижий мамлакатларда саноат инфратузилмасини ривожлантириш иктисодий ўсиш ва барқарор ривожланишнинг асосий омили ҳисобланади. [5]

Хитой – дунёнинг тез ривожланаётган мамлакатларидан биридир. Инфратузилма ривожланишнинг асосий омилларига киради. Ўтган ўн йилликда Хитой инфратузилма объектларидан темир йўл, аэропорт ва йўлларни ривожлантиришга инвестицияларни фаол киритганини кўришимиз мумкин. Бу ўз ўрнида хорижий инвестицияларни жалб қилиш ва давлат дастурлари орқали амалга оширилди. Яна бир инфратузилмани асосий элементи Хитойда порт тизими ҳисобланади. Хитой бир нечта йирик денгиз портлари Осиёнинг савдо тармоқлари бўлган Шанхай, Шэньчжэнь ва Гуанчжоуларига эга. Замонавий терминал ва самарали логистика Хитойга бутун дунё бўйича товарларни етказиб бериш имкониятини берган. Бу Хитойни халқаро савдо билан шуғулланувчи компаниялар учун бизнес учун жозибадорлиги юқори даражадаги давлат сифатида намоён қилади. [6]

Хитой автомобиль тармоқлари инфратузилмани ривожланиш даражасини белгилаб берган яна бир элементи. Хитой фаол равишда янги йўл ва кўприкларни қурилишига эътиборни қаратиб келмоқда. Бу ўз ўрнида ҳар хил ҳудудларни ўзаро алоқаси, ички савдо ва аҳолини мобиллигини таъминлайди. Бизнесменлар ва маҳаллий тадбиркорлар ички бизнесни ривожлантириш ва янги имконияларга эга бўлиши учун имконият яратиб беради. [7]

Хитойдаги эркин иктисодий зоналар иктисодий ислохотларнинг жадал суръатлар билан боришида жуда катта аҳамият касб этади. Бунда эркин иктисодий зоналарнинг ҳиссаси 20 %ни ташкил этади. Хитой Осиёнинг мамлакатлари ичида биринчи бўлиб эркин иктисодий зоналар тўғрисидаги қарор қабул қилди. Хитой олимлари эркин иктисодий зоналарни яратишдан олдин АҚШ, Япония, Гонгконг, Сингапур, Тайванларни тажрибасини чуқур ва ҳар томонлама ўрганиб чиқишганлиги улар юритган эркин иктисодий зоналар сиёсатида ҳам ўз аксини топган. Хитойда эркин иктисодий зоналар яратишдан қуйидаги мақсадлар кўзланган эди:

1. Хорижий капитални жалб қилиш.[8]
2. Ривожланган мамлакатлардаги илғор технологияни ва менежмент тажрибасини қабул қилиш.
3. Самарадор иш жойларини яратиш йўли билан нафақат аҳоли бандлиги даражасини кўтариш, балки аҳолининг турмуш даражасини ошириш, мамлакат ижтимоий муҳитни барқарорлаштиришга эришиш.
4. Экспортни кўпайтириш йўли билан валюта тушумларини ошириш.
5. Чет эл капиталидан энг унумли тарзда фойдаланиш.
6. Халқаро иктисодий ва технологик ҳамкорлик даражасини ошириш иктисодий ва технологик ахборотни йиғиш, хорижий мамлакатлар ҳамкорлик ва ташқи савдо соҳасида банд бўладиган кадрларни тайёрлаш.
7. Ижтимоийлашган кенг масштабда ишлаб чиқаришни бошқаришдаги хориж тажрибасини ўрганиш.[9]
8. Замонавий саноат корхоналари турини яратиш.
9. Янги тур маҳсулотлар ишлаб чиқариш ва уларни халқаро кўламда рақобатбардошлигини таъминлаш.
10. Ички саноатга эътибор берган ҳолда, асосий эътиборни ташқарига йўналтирилган иктисодиётни қуриш, саноат, савдо ва қишлоқ хўжалиги интеграцияси, чорвачилик, балиқчилик ва туризмни бир вақтда ривожлантириш. [10]
11. Махсус иктисодий зоналарда аҳоли жон бошига даромад миқдорини жадал ошириш.

Хитой тажрибасида зона учун жой танлашда қуйидагилар асосий ҳисобланган:

- ташқи бозорга мустақил равишда чиқишини таъминлай оладиган йирик порт бўлиши керак (ёки бундай порт қурилиши керак);
- жаҳоннинг йирик молиявий иктисодий марказларига қулай жойлашган бўлиши керак (биринчи навбатда Гонгконг, Сингапур ва Япония шаҳарларига); [11]

- аҳоли зичлиги унчалик юқори бўлмаган, нисбатан эркин, бўш майдонларга эга бўлган жойларда жойлашиши керак (янги саноат объектларини куриш ва янги ишловчиларни жойлайлаштиришга имкон бўлиши учун).

Ёшлар учун саноат зоналарини яратишга тижорат банклари томонидан кўмак бериш механизмлари сифатида:

- Хитой тараққиёт банки корпорацияси томонидан информацион технологиялар ва ёшлар учун саноат зоналари яратиш учун 28 та йўналиш бўйича фоизсиз кредитлар ажратилган. Банк томонидан ишлаб чиқариш доимий молиявий таъминоти учун 3 йилдан 50 йилгача бўлган облигациялар чиқарилган.[12]
- Даромадли лойиҳаларга имтиёзли ва оддий акциялар эмиссия қилиниб, тадбиркорларни акциядорга, баъзиларида давлат-хусусий шериклик шаклида иш фаолияти ташкил этилган.[13]

Таққослама равишда ёшлар учун саноат зоналарини яратишга тижорат банклари томонидан кўмак бериш механизмларининг Германия тажрибасини олсак улар давлат ва хусусий банклар орқали молиялаштириш, инновацион стартапларни қўллаб-қувватлаш, маҳаллий ҳокимият органлари билан ҳамкорлик, тадбиркорлик учун экотизим яратиш, таълим дастурлари ва тажриба алмашиш ва барқарор ривожланиш ва ижтимоий маъсулиятни кўзда тутди.

Ўзбекистонда қабул қилинган норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар, хусусан Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2024 йил 30 августдаги “Ўзбекистон Республикаси Президентининг тадбиркорлар билан тўртинчи очиқ мулоқотида белгиланган вазифаларни амалга ошириш чора-тадбирлари тўғрисида” ги ПФ-132-сон Фармонида мувофиқ тадбиркорлар билан кенг муҳокамаalarda билдирилган таклиф ва ташаббуслар асосида ишлаб чиқилган ва уларни рўёбга чиқариш бўйича 5 та йўналишдан иборат Ўзбекистон Республикаси Президентининг тадбиркорлар билан 2024 йилдаги очиқ мулоқотида белгиланган вазифаларни амалга ошириш дастури ишлаб чиқилган [14]. Яъни, соҳалараро боғланиш тизимида асос солинди ва бугун тадбиркор маҳаллий ҳокимлик органлари билан, прокурорлар билан, солиқчилар билан ва барча даражадаги давлат органларини боғлайдиган занжирнинг марказида турадиган қисмига, яъни жамиятдаги барча бўғинларни уйғунлаштирувчи кучга, Янги Ўзбекистоннинг мазмунан драйверига айланди.

Буларнинг барчаси муҳтарам Президентимизнинг ушбу соҳага алоҳида эътибори қаратилгани, бу жабада ислохотларнинг аниқ-тиниқ стратегияси амалга оширилаётгани билан изоҳланади.

Хусусан, бундан 4 йил олдин ниҳоятда яхши бир тажриба – Президентимизни соҳанинг энг илғор вакиллари билан очиқ мулоқот шаклидаги учрашувини ташкил этиб, йиғилиб қолган масалаларга биргаликда ечим топиш амалиёти йўлга қўйилгани ва ушбу анъана давом эттирилаётгани, шунингдек 20 августни Ўзбекистонда “Тадбиркорлар куни” сифатида белгилангани бунинг яққол далилидир.

Маълумот учун: 2021 йилда бўлиб ўтган очиқ мулоқот натижалари бўйича бизнесни қўллаб-қувватлаш бораисда 57 та, 2022 йили эса 55 та, 2023 йили 56 та илгари сурилган эди.

Шунингдек, жорий йилда ўтказилган очиқ мулоқот тадбирида ҳам эса 60 та норматив-ҳуқуқий ҳужжат лойиҳасини қабул қилиш, 28 та янги ташаббусларни амалга ошириш белгилаб олинди.

Буларнинг ҳисобидан бизнесни юритишда қандай енгилликлар бўлганига, тадбиркорлар ҳаётида қандай ижобий ўзгаришларга эришилганига умуман, ташаббуслар натижаси мамлакатимиз иқтисодиётига қандай ижобий таъсир кўрсатганини қуйидагича изоҳлаш мумкин:

биринчидан, очиқ мулоқот тадбирларида бизнес вакиллари томонидан берилган таклифлар асосида бизнес субъектлари микро, кичик, ўрта ва йирик тоифаларга бўлинди ва уларнинг ҳар бири билан алоҳида ёндашувлар асосида ишлаш тизими йўлга қўйилди.

Шунингдек, туман ва шаҳарлар ҳам 5 та тоифага ажратилди, 60 та туманга алоҳида солиқ, кредит ва молиявий ёрдам режимлари жорий қилинди.

иккинчидан, жорий йилдан бошлаб, қонунчилик талабларига риоя этган ҳолда фаолият юритаётган тадбиркорлик субъектларини аниқлаш ва қўшимча рағбатлантириш мақсадида тадбиркорлик субъектларининг барқарорлик рейтинги тизими жорий этилиб, **Барқарорлик рейтинги ахборот тизими платформаси** яратилди [5].

Ҳозирда платформада жами 550 мингта тадбиркордан 9,9 мингтаси юқори (AAA – 1 352 та), 105,2 мингта – ўрта (B), 267 мингта – қониқарли (C), 169 мингта – қуйи (D) рейтингда жойлашган.

учинчидан, тадбиркорлик соҳасидаги мавжуд муаммоларни таҳлил қилиш ва бу борада қабул қилинаётган норматив-ҳуқуқий ҳужжатларнинг бизнесга таъсирини баҳолаш мақсадида Президент ҳузурида Тадбиркорликни қўллаб-қувватлаш бўйича Жамоатчилик кенгаши ташкил қилинди.

тўртинчидан, илгари янги тадбиркорлар учун “кириш қийин бўлган” 119 та фаолият бўйича лицензия ва рухсатномалар бекор қилинди ёки хабардор қилиш шаклига ўтказилди. Бугунги кунда амалга оширилиши учун лицензияларни олиш талаб қилинадиган фаолият турлари 59 тани ҳамда амалга оширилиши учун рухсат этиш хусусиятига эга ҳужжатларни олиш талаб этиладиган фаолият (ҳаракатлар) турлари 123 тани ташкил қилмоқда.

Умуман, ўтган бир йилда мамлакатда кичик тадбиркорлар сони 40 мингга кўпайиб, 490 мингга, ўрта тадбиркорлар сони 2 мингга ошиб, 10 мингга етди. Йирик корхоналар сони эса бир йилда 400 тага кўпайиб, 1,5 мингга бўлди[15].

Хулоса.

Берилган енгилликлардан фойдаланиб, бир йилда 155 та корхонанинг йиллик айланмаси 100 миллион доллардан ошди.

Кирилган йиллик хорижий сармоялар ҳажми эса илк бор 10 миллиард доллардан ошди. Бу – 2017 йилга нисбатан 3 баробар кўп демакдир.

Сўнгги икки йилда маҳаллий корхоналар томонидан 25 миллиард долларлик маҳсулотлар экспорт қилинди ва аввал импорт қилинган 10 миллиард долларлик маҳсулотни ўзимизда ишлаб чиқариш йўлга қўйилди.

Янги Ўзбекистон – янгича иқтисодий муносабатлар, янгича иқтисодий дунёқараш, дегани. Шу боис мамлакатимиз иқтисодий тизими тўлиқ қайта қурилмоқда, бозор механизмларини амалда жорий этиш бошланди.

Тадбиркорларга эътибор бундан кейин ҳам давлат сиёсатининг энг устувор вазифаси бўлиб қолади ва аҳоли фаровонлигини таминлашда, иш билан бандликни оширишда ва инфратузилмани ривожлантиришда ҳамда бозор механизмларини тўлалигича ишлашини таъминлашда тадбиркорлик асосий драйвер бўлиб хизмат қилади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

- [1] World Bank, Doing Business 2020: Comparing Business Regulation in 190 Economies. Washington, DC, USA: World Bank, 2020, pp. 1–136.
- [2] World Bank, World Development Report 2020: Trading for Development in the Age of Global Value Chains. Washington, DC, USA: World Bank, 2020, pp. 1–276.
- [3] OECD, SME and Entrepreneurship Policy in the European Union. Paris, France: OECD Publishing, 2023, pp. 1–180.
- [4] OECD, Financing SMEs and Entrepreneurs 2024: An OECD Scoreboard. Paris, France: OECD Publishing, 2024, pp. 1–420.
- [5] European Commission, Annual Report on European SMEs 2023/2024. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2024, pp. 1–120.
- [6] International Finance Corporation, MSME Finance Gap: Assessment of the Shortfalls and Opportunities in Financing Micro, Small, and Medium Enterprises in Emerging Markets. Washington, DC, USA: IFC, 2017, pp. 1–80.
- [7] Asian Development Bank, Asia Small and Medium-Sized Enterprise Monitor 2023. Manila, Philippines: ADB, 2023, pp. 1–250.
- [8] World Bank, Small and Medium Enterprises (SMEs) Finance: Improving SMEs' Access to Finance and Finding Innovative Solutions. Washington, DC, USA: World Bank, 2022, pp. 1–35.
- [9] United Nations Conference on Trade and Development, Entrepreneurship Policy Framework and Implementation Guidance. Geneva, Switzerland: United Nations, 2012, pp. 1–100.
- [10] International Labour Organization, Small Matters: Global Evidence on the Contribution to Employment by the Self-Employed, Micro-Enterprises and SMEs. Geneva, Switzerland: ILO, 2019, pp. 1–80.

- [11] Republic of Uzbekistan, “On the Strategy for the Development of Agriculture of the Republic of Uzbekistan for 2020–2030,” Presidential Decree No. PF-5853, Oct. 23, 2019. [Online]. Available: <https://lex.uz>
- [12] Republic of Uzbekistan, “On the Development Strategy of New Uzbekistan for 2022–2026,” Presidential Decree No. PF-60, Jan. 28, 2022. [Online]. Available: <https://lex.uz>
- [13] World Bank, Uzbekistan Country Economic Memorandum: Toward a Prosperous and Inclusive Future. Washington, DC, USA: World Bank, 2022, pp. 1–200.
- [14] OECD, SME Policy Index: Eastern Partner Countries 2024—Assessing the Implementation of the Small Business Act for Europe. Paris, France: OECD Publishing, 2024, pp. 1–300.
- [15] Z. J. Acs, D. B. Audretsch, and E. E. Lehmann, “The knowledge spillover theory of entrepreneurship,” *Small Business Economics*, vol. 41, no. 4, pp. 757–774, 2013.